

тю прокурора в судових процесах. У кодексі необхідно конкретизувати, в яких саме випадках відповідно до ст. 121 Конституції прокурор вправі при розгляді в суді кримінальних справ представляти інтереси громадянина або держави.

Тенденція до розширення прав особи в кримінальному процесі, що визначилася в останні роки, повинна отримати подальший розвиток. Поеднання процесуальних прав і обов'язків - характерна риса статусу кожного суб'єкта кримінального судочинства. Однак при окресленні правового статусу учасників процесу в майбутньому кодексі акцент необхідно зробити насамперед на розширенні прав цих суб'єктів, в першу чергу підозрюваного, обвинуваченого, підсудного і потерпілого, на закріпленні в законі механізму реалізації цих прав.

А. М. БОЙКО,
кандидат юридичних наук,

В. О. НАВРОЦЬКИЙ,
кандидат юридичних наук,
доцент,

Львівський державний університет
ім. Івана Франка

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО БОРОТЬБУ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція є складним соціальним явищем, яке сьогодні реально загрожує національній безпеці України в економічній, політичній, соціальній, правовій та інших сферах суспільного життя і детермінується комплексом взаємопов'язаних причин та умов.

Перш за все, необхідно зауважити, що при переході нашої країни від тоталітарної системи до побудови демократичної, правової держави форми та методи регулювання суспільного життя докорінно змінені не були. Більше того, на процеси в суспільстві почали впливати корпоративно-бюрократичні структури (клани), що призвело, зокрема в економіці, до дисбалансу в системі розподілу ресурсів і як наслідок появи сфер діяльності як з надприбутками, так і з низькою концентрацією ресурсів. Загострилися суперечності між потребами державних службовців, які зумовлені їх соціальним статусом та можливостями їх офіційного

задоволення (відсутні можливості задоволення державним службовцем своїх потреб легальним шляхом, водночас постійно поліпшувалися умови для їх задоволення протиправним шляхом). Не вдалося також створити ефективну систему соціального контролю за діяльністю державних службовців.

За цих умов відбулась до певної міри зміна стереотипів поведінки багатьох державних службовців - виникла їх готовність без вагань порушити закон, норми моралі та професійної честі за матеріальну винагороду, спостерігаються деморалізація багатьох працівників правоохоронних органів, девальвація в суспільстві ряду моральних цінностей та втрата соціально корисних орієнтирів.

Чинне законодавство України надає правоохоронним органам певні можливості для боротьби з проявами корупції. Разом з тим цілісна система норм, спрямованих на протидію корупції, відсутня. Нормативні акти антикорупційного законодавства приймалися в різний час, різними органами, з різною метою. У них не простежуються єдині підходи щодо боротьби з корупцією, переважають декларативні заходи.

При вдосконаленні законодавства про відповідальність за корупційні правопорушення особливу увагу необхідно було б приділити:

забезпеченню системності норм різних галузей права. Вони мають ґрунтуватись на єдиному понятійному апараті, впроваджувати взаємопов'язані санкції, сприяти усуненню наявних прогалин у законодавстві;

здійсненню комплексного підходу щодо регламентації питань протидії корупції. Антикорупційні норми мають міститись не тільки в галузі кримінального, а й в інших галузях права передбачати комплекс заходів, спрямованих на попередження можливостей корупції, виявлення її випадків, покарання винних, подолання негативних наслідків корупції;

запровадженню положень, які сприяють досягненню мети в боротьбі з корупцією в правозастосовній діяльності. Норми антикорупційного законодавства повинні бути придатні для практичного використання, мати процесуальні механізми їх застосування;

підтриманню законності при проведенні антикорупційних заходів. Має неухильно дотримуватись принцип презумпції невинуватості при судовому розгляді кримінальних справ, а також положення, відповідно до якого всі сумніви при доведенні фактів та

кваліфікації посягань тлумачаться на користь підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Вдосконалення законодавства про відповідальність за корупційні правопорушення повинно передбачати як невідкладні, так і перспективні заходи.

Невідкладні заходи повинні забезпечувати:

встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від подання декларацій про доходи, наявне майно та витрати. Серед санкцій слід передбачити обов'язкову конфіскацію майна, законність набуття якого не доведена володільцем;

перегляд встановлених у Кримінальному кодексі України критеріїв великого та особливо великого розміру хабара;

запровадження юридичної відповідальності юридичних осіб, які створені на кошти, здобуті злочинним шляхом, а також внаслідок корупційних правопорушень, чи використовують у своїй діяльності такі кошти;

встановлення юридичної відповідальності юридичних осіб за використання наявного в них майна та грошових коштів з корупційною метою;

введення конфіскації коштів, які отримані політичними партіями, доброчинними фондами, громадськими організаціями, іншими юридичними особами під приводом благодійних внесків, оплати фіктивних послуг тощо;

встановлення вимоги, що вчинення корупційного правопорушення є самостійною підставою для розірвання з працівником трудового договору (контракту).

Перспективні заходи мали б бути спрямовані на:

визначення повноважень працівників правоохоронних органів, зокрема щодо можливості звільнення від кримінальної відповідальності за nereабілітуючими підставами;

зменшення різниці між мінімумом та максимумом покарання (стягнення) у відносно визначених санкціях;

диференціацію відповідальності за корупційні діяння посадових осіб та інших працівників державних підприємств, установ, організацій;

введення спеціальних норм про відповідальність непосадових осіб за корисливе чи вчинене у зв'язку з іншою особистою зацікавленістю використання посади, яку вони займають на державних підприємствах в установах, організаціях;

введення поняття публічної посадової (службової) особи як суб'єкта корупційних посягань;

запровадження поряд із загальними нормами про відповідальність за посадові злочини спеціальних, в яких потрібно передбачити склад корупційних посягань, а також посягань, вчинення яких перешкоджає боротьбі з корупцією. Такі спеціальні норми повинні охопити нежиття заходів щодо припинення корупції серед підлеглих чи підконтрольних осіб (службове погурання); протекціонізм; незаконне одержання вигод немайнового характеру; участь у легалізації коштів, набутих злочинним шляхом; незаконне отримання чи використання державних коштів або майна і т. д.;

вдосконалення системи санкцій кримінально-правових норм щодо відповідальності за корупційні посягання, узгодження їх із заходами, які застосовуються за однорідні правопорушення на підставі норм інших галузей права;

встановлення, що члени колегіального органу які шляхом голосування або в інший спосіб сприяли прийняттю зазначеним органом незаконного рішення, підлягають кримінальній відповідальності за заподіяну внаслідок цього шкоду;

розробку прийняття кодексів поведінки державних службовців та відповідних дисциплінарних кодексів, в яких, зокрема, необхідно визначити види і межі заходів дисциплінарного стягнення, які застосовуються за незначні корупційні правопорушення.

В. С. БОРИСЕНКО,
Генеральна прокуратура
України

ПРЕДСТАВНИЦТВО ІНТЕРЕСІВ ГРОМАДЯН І ДЕРЖАВИ У СУДІ - КОНСТИТУЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПРОКУРАТУРИ

Другий рік народ України живе і працює в правовому полі, закріпленому її новою Конституцією. Отже, становлення і подальший розвиток державності, в тому числі проведення судово-правової реформи, набули реальних конституційних форм.

І одним з головних її напрямків щодо утвердження демократичних засад у суспільстві, безумовно, є приведення до повної відповідності вимогам Основного Закону діяльності правозахисної системи держави.